
5. Kriminalistická část

Kriminalistika se násilnou kriminalitou zabývá v rámci metodiky vyšetřování. Metodika vyšetřování patří do zvláštní části kriminalistické vědy, kde jsou poznatky a metody z obecné části kriminalistiky aplikované na jednotlivé skupiny trestných činů.³⁰⁷ Výsledkem jsou metodiky vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů, z nichž každá je určena pro odhalování a vyšetřování konkrétního typu trestných činů. Sdružení trestných činů do skupin vytvořené metodikou vyšetřování nevychází ze systematizace trestných činů podle zvláštní části trestního zákoníku, ale ze zevšeobecněných poznatků kriminalistické praxe o trestných činech páchaných obdobným způsobem, zanechávající obdobné stopy a obdobným způsobem se vyšetřující.

Jako třídící kritérium pro typizaci trestných činů je v metodice vyšetřování využíváno prvků kriminalistické charakteristiky trestných činů. Trestné činy, jejichž prvky kriminalistické charakteristiky jsou shodné, spadají do jednoho typu deliktů a je pro ně vytvořena samostatná metodika vyšetřování. Typizace trestných činů v metodice vyšetřování má tu nevýhodu, že hranice mezi jednotlivými skupinami nejsou příliš ostré a se zařazováním jednotlivých trestných činů do skupin mohou být potíže. Někdy může být výhodné kombinovat při vyšetřování jednotlivého případu více metodik.

Metodiky vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů mají uspořádaný systém poznatků a doporučení s pevně stanovenou strukturou, která zahrnuje následující komponenty:

- typová kriminalistická charakteristika daného druhu trestných činů;
- stopy typické pro daný druh trestných činů;
- vyšetřovací situace typické pro vyšetřování daného druhu trestných činů;
- zvláštnosti předmětu vyšetřování;
- typické podněty k vyšetřování a jejich zvláštnosti;

³⁰⁷ Blíže viz VICHLENDÁ Milan. *Kriminalistika*. Karviná: SOŠ OOM, 2011, s. 408–415.

- typické počáteční úkony a jejich zvláštnosti;
- typové vyšetřovací verze a zvláštnosti vytyčování vyšetřovacích verzí, plánování a organizace vyšetřování;
- zvláštnosti následné etapy vyšetřování;
- zvláštnosti zapojení veřejnosti do vyšetřování;
- zvláštnosti kriminalistické prevence.

Jednotlivé metodiky vyšetřování jsou určeny pro bezprostřední aplikaci v praxi a bylo jich vypracováno již několik desítek. Co se týká násilné kriminality, nejfrekventovanější jsou metodiky vyšetřování vražd, loupeží a ublížení na zdraví.

5.1 Jednotlivé metodiky vyšetřování vybraných trestných činů

5.1.1 Metodika vyšetřování vražd

Metodika vyšetřování vražd je konstruována tak, že zahrnuje kromě vražd a zabití i případy podezřelých náhlých úmrtí, sebevražd a pohřešovaných osob, kdy obsahem jedné z vytyčených kriminalistických verzí je odůvodněný předpoklad, že pravděpodobně došlo ke vraždě.

Tak jako ostatní úmyslné trestné činy je i každá vražda něčím motivována a právě motiv vraždy je jedním z důležitých taktických hledisek pro její objasnění. Motiv nás může přivést k okruhu osob, ve kterém je třeba pachatele hledat. Motivů vražedných jednání pachatelů je značné množství a v poslední době lze zaznamenat jisté změny dosud obvyklých motivů (k tomu blíže viz kapitolu 1).

Mezi klasické motivy vražd patří zejména:

- motivy vyplývající z konfliktů v mezilidských vztazích (např. vraždy ze žárlivosti, z nenávisti, ze msty);
- motivy zjištné (např. vraždy loupežné, vraždy za účelem dědictví);
- motivy směřující k vyhnutí se trestní odpovědnosti (např. vražda ženy po jejím znásilnění);
- motivy sexuální, tzv. vraždy z vilnosti (projevy sexuálních deviací);
- motivy z útrpnosti nebo z lítosti (euthanasie);
- motivy politické.

Mezi časté motivy vražd v současné době patří například vymáhání dluhů, vydírání, likvidace konkurence, vynucování poslušnosti uvnitř zločinecké organizace, rasová a národnostní nesnášenlivost a další. U vražd se v posledních letech výrazněji mění jejich skladba a motivace. Při trvajícím převaze vražd pramenících z mezilidských konfliktů (žárli-
vost, nenávisť, pomsta) roste podíl zejména loupežných vražd a vraždy se stávají způsobem vyřizování účtů mezi organizovanými kriminálními skupinami, součástí obchodu s drogami apod.

Ovšem objasnění vraždy není závislé jen na zjištění motivu, ale je podmíněno provedením celé řady dalších důležitých kriminalistických metod a úkonů. Především se jedná o řádné zajištění a následné detailní ohledání místa činu, zajištění a vyhodnocení všech stop, prověřování zavražděné osoby z hlediska její osobnostní charakteristiky, pověsti a kontaktů, promyšleného výslechu svědků a dalších úkonů.

Jako dominující charakteristika osobnosti pachatelů vražd se jeví nízká úroveň jejich vzdělání a kvalifikace spjatá s primitivním myšlením a nedostatkem sebekontroly potřebné pro společenské soužití. Výrazná je zde i úloha požívání alkoholu a jiných návykových látek (k tomu viz blíže také kapitulu 1).

Ze způsobu spáchání vraždy lze usoudit i na vlastnosti pachatele. Například z intenzity útoku lze soudit na somatické vlastnosti pachatele, z použití určité zbraně na stupeň dovednosti v zacházení se zbraní. Použití jedu je příznačné pro osoby, které mají snadný přístup k oběti. Použil-li pachatel jako nástroj usmrcení předměty nalezené na místě činu, vytyčuje se verze, že se jedná o nepřipravenou vraždu a že vražedný úmysl pojal pachatel až na místě činu.

V případě, že pachatel neprojevil žádnou snahu o utajení vraždy a nebyl v časové tísní, lze předpokládat, že k osobě oběti nemá blízký vztah. Jestliže naopak pachatel volil časově náročný a složitý způsob utajení, lze usuzovat, že buď existuje vztah mezi pachatelem a místem činu, nebo existuje blízký vztah mezi pachatelem a obětí.

Za typické způsoby utajování vražd lze považovat zejména:³⁰⁸

- přemístění mrtvoly – jde o přemístění mrtvoly z místa činu na místo jiné, které je např. méně frekventované nebo skryté;

³⁰⁸ PORADA, Viktor a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 678–679.

- ukrytí mrtvoly – toto jednání je vedené snahou o získání co největšího časového náskoku, který uplyne od spáchání vraždy do jejího odhalení. Současně se pachatel domnívá, že mrtvola nemusí být vůbec nalezena, případně bude-li nalezena, uplyne tolik času, že již nebude moci být určena doba ani příčina smrti. Nejčastější je zahrabání do země nebo vhození do vody, jiné způsoby (zalití do betonu apod.) jsou u nás vzácné;
- rozčlenění mrtvoly – touto činností chce pachatel zpravidla usnadnit transport, ukrytí nebo zničení mrtvoly;
- likvidace (ničení) mrtvoly – např. spálením, rozpuštěním v žíravinech apod.;
- ničení stop;
- ztěžování zjištění identity mrtvoly – jde o činnost směřující ke zničení identifikačních znaků oběti (např. politím mrtvoly hořlavinou a zapálením, devastací obličeje apod.) nebo o odebrání a ničení osobních dokladů;
- inscenace nešťastné náhody, sebevraždy nebo nutné obrany;
- inscenace jiného motivu – má navodit zdání nepravého motivu činu (nejčastěji je předstírán loupežný nebo sexuální motiv, např. pachatel oběti odcizí šperky, vypáčí uzamčenou skříň, obnaží spodní část těla oběti).

Vražda je všeobecně pokládána za zvlášť závažný a odsouzeníhodný trestný čin, a proto veřejnost projevuje větší zájem a ochotu spolupracovat při pátrání po pachateli a při jeho usvědčování, než je tomu u jiných trestných činů. Pomocí veřejnosti se úspěšně využívá především při pátrání po neznámém pachateli. Za tím účelem jsou veřejnosti adresovány pátrací relace v tisku, televizi a rozhlas s žádostí o poskytnutí informací. Tento způsob zapojení veřejnosti do vyšetřování vede často k získání důležitých údajů o výskytu podezřelých osob v blízkosti místa vraždy, k získání popisu těchto osob, popisu a pohybu dopravních prostředků, případně důležitých informací o totožnosti neznámých mrtvol apod. Aktivita veřejnosti je podnětována také tím, že vznikají obavy z možného opakování trestného činu, zejména jde-li o vraždu dítěte, sexuální či loupežnou.

Kriminalistická prevence vražd je velmi obtížná a má jen malé uplatnění. Vraždy jsou motivovány mezilidskými konflikty nebo subjektiv-

ními pohnutkami, a proto jsou těžko ovlivnitelné kriminalistickými metodami. Úspěšnější se v praxi ukazuje využívání situační prevence, která je zaměřena na místa, kde lze očekávat opakování útoku dosud nezjištěného pachatele (ke kriminologické prevenci násilné kriminality viz také kapitolu 1.5.).

5.1.2 Metodika vyšetřování sebevražd

I když sebevražda není trestným činem, nelze ji rozhodně pokládat za jev, který by si nezasluhoval pozornosti, a to nejen z hlediska příčin vzniku sebevražedných pohnutek, ale i z hlediska vyšetřování.³⁰⁹ Toto je nutné především z důvodu, že sotva polovina případů sebevražd je natolik jasných, aby je bylo možno s naprostou jistotou za sebevraždu považovat ihned od prvopočátku.

Důvod, proč je vhodné zabývat se metodikou vyšetřování sebevražd v souvislosti s násilnými delikty, je to, že různé trestné činy jsou jejich pachateli inscenovány jako sebevraždy nebo nešťastné náhody, například oběšením oběti, svržením oběti z výšky, založením požáru, způsobením výbuchu, utopením oběti, přenesením oběti do kolejiště, záměnou léků, vtisknutím zbraně do ruky, podvržením dopisu na rozloučenou apod. Nejznámějším z podobných případů v rámci České republiky (minimálně v posledních letech) je jistě kauza manželů Stodolových.³¹⁰

Z těchto důvodů je ke každému případu sebevraždy nutné ze strany policistů přistupovat co nejpečlivěji, shromáždit co nejvíce poznatků a důkazů, které sebevraždu jednoznačně potvrdí nebo vyloučí. Je proto takticky správné a účelné klást si při vyšetřování každého podezřelého případu úmrtí především otázku, zda nejde o vraždu.

U těch případů, které mají dostatek charakteristických znaků sebevražedného činu (způsob provedení plně potvrzuje sebevraždu, dopis atd.), je prakticky možnost vraždy vyloučena. U těch případů, kde není možné dojít ihned na místě činu k jednoznačnému a přesvědčivému závěru, nezbývá než provádět šetření směřující jak k možnosti vraždy, tak i k možnosti sebevraždy a vyhodnocováním poznatků tím získaných

³⁰⁹ VICHLENDÁ, Milan a kol. *Kriminalistika II. Díl. Kriminalistická taktika a vybrané kapitoly metodiky vyšetřování*. Holešov: SPŠ MV v Holešově, 2005, s. 101–103.

³¹⁰ Kauze manželů Stodolových je věnováno celé číslo Kriminalistického sborníku: *Kriminalistický sborník*, 2005, č. 2, s. 1–71.

potvrdit tu či onu možnost. Tato taktická základní zásada je příčinou toho, že se vyšetřování sebevraždy ve svém počátku nijak neliší od vyšetřování vraždy.

Ohledání místa činu se provádí stejně jako u vraždy (fotografování místa činu, pořízení náčrtku, práce v okolí místa činu i šetření k osobě, která byla usmrcena). Praxe ukazuje, že pochybnosti o sebevraždě mnohdy vznikají po delší době. Dochází ke stížnostem, mezi lidmi počínají kolovat rozmanité pochybnosti a pověsti. Takovým pochybnostem lze učinit rázný konec jen tehdy, je-li po ruce dostatek přesvědčivých argumentů, že čin byl proveden za určitých přesně zjištěných okolností a přesně zjištěných pohnutek.

Na místě činu se zkoumá především možnost, zda tam mohla, či nemohla působit mimo sebevraha ještě nějaká další osoba. U případů sebevražd v místnosti jde tedy především o zkoumání, jak byly uzavřeny a zajištěny přístupy do ní a zda zajištění mohla provést jen osoba, která je v místnosti mrtva, nebo naopak někdo, kdo pak odešel. Také při nálezech mrtvol v terénu si zasluhuje řešení otázka přístupnosti místa nálezu mrtvoly, zda tam kromě sebevraha mohly působit i další osoby, nebo zda jde o místo, kam se mohl dostat sebevrah jen sám.

V místnosti se zkoumá také celkový pořádek, stav různých věcí a cenností a je vždy podezřelé, je-li něco rozházeno nebo chybí-li nějaké věci apod. Podezření budí také stopy zápasu na místě činu, jako například převrácené lehčí kusy nábytku, stržené pokrývky, záclony, rozbité křehké předměty, shrnuté koberce atd. Mnohdy jsou to jenom maličkosti, které lze objevit jen důkladným ohledáním a které mohou později dát celému případu jiný ráz.

Způsob provedení činu – rozhodující otázkou vždy je, mohl-li sebevrah způsobit smrt sám sobě právě tím způsobem, jakým byl čin proveden (hlavně u oběšení, uškrcení, zastřelení, podřezání apod.). Také případné stopy jiného násilí než toho, kterým byl čin proveden, jako např. známky sebeobran, dvojité strangulační rýha apod., mají pro posouzení činu velký význam.

Všeobecným rysem svědčícím o sebevraždě může být přítomnost sebevražděného nástroje, obalů od jedů v blízkosti mrtvoly a daktyloskopické stopy sebevraha na předmětech, jichž bylo k usmrcení po-

užito (na zbrani, na kohoutcích plynového sporáku, na sklenice s jedem apod.).

Motivy sebevražd jsou rozmanité. Možno však říci, že každé sebevražedné jednání je duševní poruchou a je nutné ho hodnotit jako okamžitou duševní abnormalitu člověka. Mohou na to mít vliv dlouhotrvající choroby, velké bolesti, různé duševní poruchy, ztráta cti, majetku nebo osob blízkých, rodinné rozvraty, milenecké neshody, obavy před trestem, komplex méněcennosti a celá řada dalších pohnutek (u žen pak i klimakterium). Správné zjištění sebevražedných pohnutek je mnohdy nejsilnějším důkazem sebevražedného charakteru činu, i když situace na místě činu, způsob provedení a jiné okolnosti toto podezření nijak výrazně nepodporují.

Při všech případech sebevražd je nutné vyžadovat provedení pitvy. Pitva nám má říci, co bylo bezprostřední příčinou smrti.

O případech sebevražd se policisté dovídají zpravidla oznámením příbuzných nebo oznámením občanů ze sousedství nebo nahodilých chodců, kteří mrtvého našli. Povinností policistů je, aby se ihned na místo dostavili a provedli veškeré úkony prvního zásahu na místě činu podle zásad platných při vyšetřování případů násilných úmrtí.

Během ohledání místa nálezu mrtvého se pořizuje fotografická dokumentace, náčrtek místa a zajišťují se stopy. Nezbytné je také přivolání lékaře, který provede ohledání těla a vystaví List o prohlídce mrtvého (úmrtní list).³¹¹ Následně je nutné provádět šetření kolem osoby sebevraha, tedy zjišťování posledního pohybu před smrtí, jeho styky, příbuzné a známé a konečně i zjišťovat situaci v okolí bydliště a v zaměstnání. V těch případech, kdy výše popsané úkony dostatečně objasňují situaci a nezůstanou žádné pochybnosti o tom, že jde o sebevraždu, není třeba provádět další šetření.

V praxi se však také setkáváme s případy, kdy byla mrtvola nalezena až po delší době, obvykle ve značném stupni rozkladu, případně narušena zvěří, povětrnostními vlivy apod. Provedeným ohledáním místa nálezu mrtvol, pitvou a dalším vyšetřováním se mnohdy nepodaří objasnit pravou příčinu smrti a její okolnosti. Zpravidla půjde o přípa-

³¹¹ Podrobněji viz též SKÁLA, Bohumil. Úloha praktického lékaře na místě nálezu mrtvého těla. *Kriminalistický sborník*, 2005, č. 2, s. 64–67.

dy složité a vyšetřování je ztíženo značným odstupem doby od úmrtí do doby nálezu. Zvláště komplikované případy jsou takové nálezy mrtvol, jejichž totožnost se nepodařilo zjistit.

Pro pátrání po totožnosti neznámé mrtvoly je důležitý její popis s uvedením všech podrobností, včetně zvláštních znamení, fotografie a popisu oděvu. Stejně tak je důležitý popis všech věcí, které byly v oděvu anebo v okolí mrtvoly nalezeny. Vyšetřování případu sebevražd není snadné, ač někdy takové názory panují. Můžeme konstatovat, že vyšetřování těchto případů je někdy dokonce obtížnější než vyšetřování jednoduchých případů vražd.

5.1.3 Metodika vyšetřování loupeží

Také loupež je považována za jeden ze společensky nejzávažnějších trestných činů, které vyvolávají u obyvatel silný pocit ohrožení, čemuž přispívá i značný zájem, který jim je věnován ze strany sdělovacích prostředků.

Způsoby páchaní loupeží lze klasifikovat podle různých hledisek.³¹² Za základní kritérium klasifikace loupeží lze považovat charakter napadeného objektu a intenzitu útoku (agrese).

Podle charakteru napadeného objektu můžeme rozlišovat loupežná přepadení peněžních ústavů, přepravy peněz, obchodů, provozoven, bytových prostor, dopravních prostředků a loupežná přepadení prostá (např. loupežná přepadení občanů v parku nebo na ulici).

Podle intenzity agrese lze vymezit následující druhy loupeží:

- loupeže páchané použitím pohrůžky bezprostředního násilí (např. pachatel se zbraní vyzve přepadenou osobu, aby mu vydala peníze);
- loupeže páchané použitím přímého fyzického násilí;
- loupeže páchané uvedením osoby do stavu bezbrannosti lstí (např. pachatel namíchá do nápoje uspávací prostředek s úmyslem zmocnit se cizí věci v době, kdy oběť bude omámena).

³¹² MUSIL, Jan, KONRÁD, Zdeněk, SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 438–439.

Uvedené druhy loupeží se od sebe výrazně liší ve způsobu spáchání, a tím i ve výskytu kriminalistických stop. Typickými stopami loupeží jsou zejména stopy ve vědomí. Tato skutečnost vyplývá z faktu, že ve většině případů loupežných přepadení oběť přišla nutně s pachatelem do styku a měla možnost zapamatovat si jeho podobu. Nejvíce materiálních stop se zpravidla vyskytuje při použití fyzického násilí.

Mezi pachateli loupeží výrazně převažují osoby z mladších věkových kategorií do třiceti let, dle soudních statistik v posledních čtyřech letech (2010–2013) tvoří tato věková skupina kolem 70 % pachatelů loupeží.³¹³ Pachatelé loupeže se vyznačují podprůměrnou vzdělanostní úrovní, pocházejí z nižších sociálních vrstev a často z nevhodného rodinného prostředí. Projevují se u nich sklony k vyhýbání se práci a k alkoholismu. V posledních letech se mezi pachateli trestných činů loupeží stále častěji objevují cizí státní příslušníci. Pro pachatelky loupeží je typické uvedení oběti do stavu bezbrannosti, anebo jejich účast na loupeži ve formě spolupachatelství či pomoci (tzv. volavky).

Typickým podnětem k vyšetřování u trestných činů loupeží je telefonické nebo ústní oznámení podávané poškozeným, svědky nebo zdravotnickými zařízeními. Oznámení obvykle obsahují i informace vhodné k pátrání po „horké stopě“. Nejasná a neúplná bývají oznámení těžce zraněných a podnapilých osob, což ale nesmí být důvodem k odkladu okamžitě realizovatelných úkonů, jako jsou ohledání místa činu, operativní šetření na místě a v jeho blízkosti, pronásledování pachatele po „horké stopě“ apod.

Nepravdivá oznámení (fingování loupeže) nejsou sice častá, ale jejich vyvrácení je velmi nesnadné. Při inscenaci loupeže oznamovatel zpravidla vytváří umělé stopy loupeže (např. si potrhá a umaže oděv, způsobí si odřeniny a škrábance). Motivem k inscenaci bývá zejména snaha o zakrytí manka, ztráty, propití peněz nebo snaha o zmocnění se svěřených hodnot.

Přestože u některých loupeží se nepředpokládá masivní vznik stop na místě činu (např. při použití pohrůžky bezprostředního násilí), je třeba

³¹³ Východí data pro tento závěr pocházejí ze Statistických ročenek kriminality MS ČR, dostupných na webových stránkách www.justice.cz, [cit. 5. 11. 2013], dostupné na <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

ba vždy neodkladně na místo činu vyjet a místo činu ohledat, a to i tehdy, je-li loupež oznámená opožděně (ohledáním místa činu lze nejen vyhledat a zadokumentovat stopy a jiné důkazy, ale získat též informace o povaze terénu a charakteru místa, rozmístění objektů apod.). Hranice ohledání se doporučuje vymežit poměrně široce a ohledávat též okolí, kde lze nalézt stopy obuvi a dopravních prostředků, nedopalky cigaret, ztracené předměty, odhozené usvědčující předměty (např. peněženku, z níž pachatel odcizil peníze), odhozené zbraně. Je-li to možné, doporučuje se k ohledání přibrat poškozenou osobu nebo očitého svědka. Tyto osoby doplňují na místě činu svou výpověď o různé detaily a mohou upozornit na důležité stopy.

Výslechy obviněných z trestného činu loupeže patří, vzhledem k osobnostním vlastnostem pachatelů, k velmi náročným procesním úkonům. Častěji než u jiných typů delikventů se setkáváme s tvrdošíjným zapíráním, promyšlenou a předem připravenou obhajobou apod. Pachatelé loupeží doznávají trestnou činnost zpravidla pouze pod tíhou přesvědčivých důkazů. Obvykle znají metody a prostředky práce policie a dokáží využít všech slabin a chyb vyšetřování.

K rekognici *in natura* je zapotřebí přikročit co nejdříve po dopadení podezřelého a následném sdělení obvinění. Protože pachatel obět často oslovuje, je účelné využít také rekognice podle hlasu. Za vhodných okolností se provádí rekognice i podle funkčních znaků (chůze, gestikulace).

Na četnost výskytu loupeží lze vcelku příznivě působit různými preventivními aktivitami. Je tomu tak zejména proto, že rozhodnutí pachatele spáchat loupež není výsledkem krátkodobé afektivní reakce, nýbrž delší racionální kalkulace, při níž pachatel zvažuje výhody a možná rizika. Jestliže se podaří postavit pachateli do cesty dostatek překážek a zábran, lze ho odradit od spáchání loupeže. Na místech, kde častěji dochází k páchaní loupeží, je vhodné posílit hlídkovou policejní činnost nebo dát podnět k jiným opatřením (např. zlepšení veřejného osvětlení, zavedení kamerového systému).

Stejně jako ostatní násilnou kriminalitu i loupeže veřejnost považuje za zavrženíhodné delikty, a proto je ve zvýšené míře ochotna spolupracovat při jejich odhalování a vyšetřování s policií. Této skutečnosti se využívá zejména při pátrání po neznámých pachatelích nebo doprav-

ních prostředcích. Výzvy ke spolupráci zveřejněné v tisku, rozhlase či televizi přinesly již mnohokrát dobré výsledky.

5.1.4 Metodika vyšetřování úmyslných ublížení na zdraví

Život a zdraví občanů chrání naše společnost jako jednu z nejdůležitějších společenských hodnot, trestné činy ublížení na zdraví se přitom na násilné trestné činnosti podílejí největší mírou.³¹⁴ Zavinění u ublížení na zdraví může být úmyslné nebo z nedbalosti. Do násilné kriminality řadíme však jen úmyslná ublížení na zdraví. Úmyslné ublížení na zdraví se vyskytuje nejčastěji při řešení osobních nebo rodinných rozporů občanů. Nezřídka se k provedení tohoto trestného činu odhodlává pachatel pod vlivem alkoholu nebo jiných návykových látek.

Motivy této trestné činnosti velmi často spočívají v osobních zájmech jednotlivců. Mohou to být různé sousedské spory, msta, žárlivost apod.

Zranění může být způsobeno:

- mechanicky (např. rány řezné, sečné, bodné nebo střelné);
- chemickými prostředky (různé otravy);
- poruchy dýchání (dušení, rdoušení, škrcení);
- účinkem změny teploty (prochladnutí, omrznutí).

Ublížení na zdraví může být způsobeno i hladověním, psychickými vlivy, nesprávným léčením apod. Nejobvyklejší jsou zranění způsobená mechanicky.

O případech úmyslného ublížení na zdraví se dovídáme zpravidla oznámením poškozené osoby a někdy může být také oznámení provedeno lékařem nebo osobou blízkou poškozenému nebo svědkem.

Ohledání místa činu nelze opomíjet ani u těchto případů. Místo činu nebývá zpravidla příliš bohaté na stopy. Přesto zde můžeme zjistit cenné stopy nebo důkazy důležité pro zdárné vyšetření případu. Tato činnost je důležitá také proto, že přímo na místě máme možnost učinit si představu, jak k napadení došlo, a dále si můžeme ověřit, do jaké míry je výpověď poškozeného pravdivá. V některých případech nelze totiž

³¹⁴ VICHLENDÁ, Milan a kol. *Kriminalistika II. díl Kriminalistická taktika a vybrané kapitoly metodiky vyšetřování*. Holešov: SPŠ MV v Holešově, 2005, s. 100–101.

vyloučit, že z různých pohnutek může být údajně poškozenou osobou zranění předstíráno, resp. je předstíráno to, že ke zranění došlo v důsledku útoku jiné osoby.

5.2 Stopy při vyšetřování násilné kriminality

Shrňme-li poznatky o násilné kriminalitě a analyzujeme ji z hlediska kriminalistických stop, můžeme dovodit některé obecnější závěry. Výčet typických stop vyskytujících se u násilné kriminality je poměrně široký. Materiální stopy se vyskytují:

- na místě činu (např. stopy krve, sliny z nedopalků cigaret, nábojnice, střely, pachové stopy, trasologické stopy);
- na těle a oděvu oběti (např. řezné, bodné a střelné rány, jiná zranění, kontaktní mikrostopy apod.);
- na těle a oděvu pachatele (např. kontaktní mikrostopy, krevní stříkance, povýstřelové zplodiny apod.);
- na předmětech použitých k napadení oběti a zbraních (např. daktyloskopické stopy na zbrani, krev oběti na noži, povýstřelové zplodiny na pistoli, vlasy na maskovacích kuklách apod.).

Zvláště typické pro násilnou kriminalitu jsou biologické stopy, zejména krevní stopy, tkáně, stopy tělních sekretů (sliny, sperma) a trichologický materiál (vlasy, chlupy). Tyto stopy pocházejí většinou z těla oběti a často se vyskytují na oděvu a těle pachatele. Nebo se může naopak jednat o biologické stopy z těla pachatele přenesené na oděv a tělo oběti (např. kůže pachatele za nehty oběti). Využívání metody DNA pro individuální identifikaci člověka změnilo postavení biologických stop v kriminalistice. Biologické stopy jsou pokládány za jedny z nejcennějších stop, a pokud jsou ve stopách jádra buněk, dojdeme k individuální identifikaci.

Pro násilnou kriminalitu jsou charakteristické právě stopy násilí na těle oběti, a pokud se oběť bránila, i na těle pachatele (škrábance, kousance, výrony, podlitiny, pohmožděniny, rány, zlomeniny). V těchto případech je nutná spolupráce se soudními lékaři, kteří v rámci znalecké činnosti stanovují mechanismus vzniklých poranění u živých osob. Při soudní pitvě také na těle mrtvých osob včetně stanovení příčiny smrti.

V posledních letech při vyšetřování násilné kriminality roste počet zajištěných mikrostop. Lze to demonstrovat na níže uvedených statistických údajích zpracovaných se svolením vedení Krajského ředitelství Policie ČR ve Zlíně, které se týkají počtu výjezdů a zajištěných materiálních stop³¹⁵ za poslední tři roky u nejzávažnějších druhů násilné kriminality a mravnostní kriminality ve Zlínském kraji. K násilné kriminalitě jsou přiřazeny i výjezdy na místa činů sebevražd a náhlých úmrtí, kde policie prověřovala, zda se nejedná o násilnou kriminalitu.

KŘ Policie ČR Zlín – 2010

Druh trestné činnosti	Počet výjezdů na procesní úkony aj. krim. metody	Počet případů, ve kterých byly zajištěny a odeslány stopy na expertizu								
		chemickou	mikrostopy	mechanoskopickou	balistickou	trasologickou	biologickou a antropologickou	grafickou	daktyloskopickou	jinou
vraždy	2						12			15
sebevraždy, náhlá úmrtí, nález mrtvoly	177	42	125		22	1	151		5	135
loupeže	36	1				11	3		10	31
znásilnění, pohlavní zneužití, sexuální delikty	16	3	6			6	15			30

³¹⁵ Tyto údaje nejsou běžně přístupné veřejnosti a nelze je podrobněji specifikovat. Statistika byla vytvořena za účinné pomoci příslušníků KŘ PČR ve Zlíně.

KŘ Policie ČR Zlín – 2011

Druh trestné činnosti	Počet výjezdů na procesní úkony aj. krim. metody	Počet případů, ve kterých byly zajištěny a odeslány stopy na expertizu								
		chemickou	mikrostopy	mechanoskopickou	balistickou	trasologickou	biologickou a antropologickou	grafickou	daktyloskopickou	jinou
vraždy	16	15	13	4	40	7	56		1	70
sebevraždy, náhlá úmrtí, nález mrtvoly	184	17	102		2	3	123			90
loupeže	49	1				35	28		2	46
znásilnění, pohlavní zneužití, sexuální delikty	10		4				8		2	17

KŘ Policie ČR Zlín – 2012

Druh trestné činnosti	Počet výjezdů na procesní úkony aj. krim. metody	Počet případů, ve kterých byly zajištěny a odeslány stopy na expertizu								
		chemickou	mikrostopy	mechanoskopickou	balistickou	trasologickou	biologickou a antropologickou	grafickou	daktyloskopickou	jinou
vraždy	26	1	7			8	53		3	75
sebevraždy, náhlá úmrtí, nález mrtvoly	163	22	123	1	10	3	113		10	194
loupeže	39		1			21	19		8	45
znásilnění, pohlavní zneužití, sexuální delikty	11						10			38

Ze zpracovaných údajů vyplývá, že u násilné kriminality byly nejčastěji zajištěné biologické stopy, na druhém a třetím místě mikrostopy a jiné stopy. Kategorie jiné stopy znamená stopy, které nelze zařadit

do předchozích kolonek materiálních stop. Jedná se o stopy věcné a stopy pachové.

Při vyšetřování násilné kriminality jsou významné nejen stopy materiální, ale také stopy paměťové. Zvláště významné jsou u loupeží, ublížení na zdraví a pokusů vražd, kdy oběť byla s pachatelem v bezprostředním kontaktu a ve většině případů je ho schopna identifikovat.

To samé se týká i svědků této trestné činnosti. Ne každý občan je však ochoten svědčit. Pokud je to ze strachu před mstou pachatele, přichází v úvahu využít institutu utajovaného svědka podle § 55 odst. 2 trestního řádu.

Také paměťové stopy ve vědomí pachatele bývají velmi kvalitní. Závažnost a výjimečnost činu způsobuje, že pachatel vnímá situaci velmi pozorně a dobře si ji pamatuje. Negativně mohou na přesnost a úplnost informací působit silné emoce pachatele.

Kromě výslechů a konfrontací se u násilné kriminality často využívají paměťové stopy při portrétní identifikaci, prověrce výpovědi na místě, rekognici, rekonstrukci, vyšetřovacím pokusu a fyziodetekčním vyšetření. Fyziodetekční vyšetření, které má za cíl ověření pravdivosti výpovědi vyšetřované osoby, se nejčastěji využívá právě u nejzávažnější násilné kriminality.

Při vyšetřování násilné kriminality se v kriminalistické praxi stále častěji využívá behaviorální analýzy.³¹⁶ Napomohlo k tomu zavedení analytického systému ViCLAS, který jako jediný systém Policie ČR umožňuje efektivní vyhledávání sériové trestné činnosti. Anglický název se překládá jako Systém pro odhalování vzájemných spojitostí mezi násilnými trestnými činy, proviněními a činy jinak trestnými. Již z tohoto názvu je patrné, že systém ViCLAS se využívá převážně k vyhledávání nejzávažnější sériové trestné činnosti násilného charakteru. Bez těchto moderních metod práce se současná kriminalistická praxe při vyšetřování násilné kriminality již neobejde.

³¹⁶ STRAUS, Jiří, NĚMEC, Miroslav a kol. *Teorie a metodologie kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 262–282.